

Fra:

<http://www2.mst.dk/common/Udgivramme/Frame.asp?http://www2.mst.dk/udgiv/publikationer/2000/87-7944-252-8/html/bil02.htm>

Brancheanalyse af miljømæssige forhold i træ- og møbelindustrien

Miljøstyrelsen

Ordliste

A.

Absorption/Absorbere:	Optagelse/at optage.Fx absorberer træ vand, dvs. det optager vand.
Accelerere/Accelerator:	At øge hastigheden/et middel, der øger hastigheden for fx en proces. Fx vil varme accelerere tørring og hærdning af lim og lak.
Acetater:	En gruppe af organiske opløsningsmidler, som er fremstillet på basis af alkoholer og eddikesyre. Acetaten får navn fra den anvendte alkohol fx ethyl acetat (fra ethyl alkohol). Nogle almindeligt anvendte acetater er butyl acetat, isobutyl acetat,ethyl acetat og methyl acetat.
Acetone:	Et hurtigt fordampende og meget brændbart organisk opløsningsmiddel (alifatisk) med lavt kogepunkt. Er blandbart med vand og praktisk taget alle andre organiske opløsningsmidler.
Additiv:	Tilsætningsmiddel.
Adhæsion:	Den egenskab, der får ét materiale til at sidde fast på et andet, fx lak på træ (vedhæftning).
Afgrænsning:	En identifikation af, hvilke data eller faser, der bør indgå i miljøvurderingen for at opfylde dens formål, og begrænsning af produktets livsforløb til at omfatte det, der er væsentligt for formålet.
Akryl:	Et transparent (gennemsigtigt) syntetisk bindemiddel. Fremstilles oftest ved polymerisation af akryl-syre og metha-akryl-syre.
Akut:	Bruges her om økotoksicitet eller toksicitet for mennesker, der indtræffer kort tid efter udsættelse for en giftpåvirkning.
Alifatiske stoffer:	Betegnelse for en gruppe organiske stoffer (fx benzin, sd), der ikke indeholder aromatringer.
Alkali/Alkalisk:	Base/basisk. Alkaliske væsker har en pH-værdi, som er større end 7, og disse er ætsende.
Alkohol:	En gruppe af organiske opløsningsmidler. Kemisk er en alkohol et stof, som indeholder en hydroxydgruppe. Anvendes som opløsningsmidler i lakker fx propanol, isopropanol, butanol, isobutanol og ethanol.
Alkyd:	En gruppe af syntetiske bindemidler, normalt baseret på fedtsyrer phthalsyre og glycerol.
Amin:	Organisk stof, som indeholder en -NR ₃ - gruppe (kvælstofforbindelse). Stofferne er basiske.
Anilin farver:	Farvestoffer fremstillet på basis af anilin og olie eller tjære. Anvendes til bejdser i forskellige typer, som kan opløses i vand, alkohol eller andre opløsningsmidler.

Appelsinhud:	Nøpret overflade. Opstår som følge af manglende sammenflydning af overfladebehandlingen. Ses ofte på pulverbehandlede overflader.
Applicere:	Påføre.
Arbejds miljøprofil:	Grafisk afbildning af potentielle belastninger af arbejdsmiljøet.
Aromatiske stoffer:	Betegnelse for en gruppe organiske stoffer, der er karakteriseret ved tilstedeværelse af en benzenring, i modsætning til alifatiske stoffer. Toluen (toluol) og xylene (xylol) er de mest anvendte aromatiske opløsningsmidler.

B.

Bark:	Bark fjernet fra stammer på savværker eller anden primær træindustri.
Base/Basisk:	Se alkali/alkalisk.
Benzen:	Aromatisk opløsningsmiddel, som ikke anvendes mere i lak og lim.
Benzin:	Ekstraktionsbenzin (normalt kaldet Renset benzin) hurtigt fordampende alifatisk opløsningsmiddel, som indeholder bl.a. heptan og hexan (sd). Må ikke forveksles med motorbenzin, der i modsætning til ekstraktionsbenzin indeholder aromater.
Bindemiddel:	Betegnelse for den del af en laks/malings tørstofindhold, som danner den færdige lakfilm (overflade).
Biodiversitet:	Mangfoldighed af dyre og plantearter, fx i skove.
Biologisk mangfoldighed:	Se Biodiversitet.
Bivoks:	Naturvoks, som udvindes af biceller. Smeltepunkt ca. 66° C.
Blegning:	Behandling med et middel, der kan gøre fx misfarvninger eller for mørkt træ lysere. Typisk anvendes brintoverilte (35%) tilsat 2-5% vol. ammoniakvand (25%) eller oxalsyre.
Blæredannelse:	Fejl i lakfilmen som følge af, at luft "fanges" i lakfilmen fx på grund af for hurtig fortynder og/eller for høj varme. Flygtige stoffer i underlaget fx fugt kan ligeledes give anledning til blæredannelse.
Blødgører:	Plasticeringsmiddel. En gruppe af stoffer, som tilsættes lak eller maling for at forøge lakfilmens flexibilitet og herved modvirke krakelering, fx di-butyl-phthalat (DBP) eller di-octyl-phthalat (DOP).
Boreale skove:	Skove der vokser i tempererede klimabælter.
Brag:	Små revner, der opstår i finen ved knivskæring eller skrælning. Risikoen for, at "bragene" markerer sig i den færdiglakerede overflade øges, når finerfugtigheden ved fineringen er større end 8%. Revnerne (bragene) følger altid fiberretningen i modsætning til krakelering (sd), hvor revnerne forløber uafhængigt af træets fiberretning.
Brændværdi:	Opgives for et materiale som den energimængde, der frigives ved forbrænding af f.eks. ét kg af materialet. Der anvendes nedre brændværdi, hvilket betyder, at kondensationsvarmen ved en eventuel kondensering af det vand, der dannes ved forbrændingen, ikke er inkluderet.
Butanol:	Butylalkohol (s.d.).
Butyl-acetat:	Et af de mest anvendte organiske opløsningsmidler. (Se acetater).

Butyl-alkohol:	Organisk opløsningsmiddel. Anvendes ofte i lakker. (Se alkohol)
Butyl-phthalat:	En gruppe af additiver (tilsætningsstoffer), som virker som blødgøringsmiddel i fx plastmaterialer og lakker (fx dibutylphthalat (DBP) og dioctylphthalat (DOP)).
Bæredygtig skovdrift:	Skoverklæringens § 2b (Rio-konferencen) "Skovressourcer og skovområder bør forvaltes på en bæredygtig måde for at imødekomme de nuværende og fremtidige generationers sociale, økonomiske, økologiske, kulturelle og åndelige behov. Disse behov omfatter skovprodukter og skovfunktioner såsom træ, træprodukter, vand, føde, foder, medicin, brændsel, læ, beskæftigelse, rekreation, levested for dyreliv, landskabsvariationer, kulstofdræn og -reservoir og andre skovprodukter".
Bæredygtig udvikling:	Brundland Kommissionens definition: "En udvikling som opfylder nuværende behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare"
C.	
Carcinogen:	Kræftfremkaldende.
Carnauba voks:	En af de hårdeste naturvokser, der anvendes i voksblandinger. Udvindes af bladene fra en brasiliansk kpalme. Semtepunkt ca. 85° C.
Cellulose:	Hovedbestanddel i rå bomuld og mange andre fibre, herunder træ. Nitro-cellulose, ethyl-cellulose og andre råvarer fremstilles ved kemiske reaktioner med cellulose.
Cellulose-acetat:	Bindemiddel, som er opløseligt i acetone og special fortyndere. Den tørrede lakfilm er ikke brændbar.
CFC'ere:	Chlor-Fluor-Carboner. Gruppe af langtlivede chlorholdige organiske gasser, der kan bidrage til nedbrydning af ozonlaget. Typisk brugt som drivgasser og i køleskabe. Er forbudte i mange lande.
Coate:	At dække eller påføre. Engelsk udtryk, som anvendes hyppigt. "Two coats" svarer til to gange lak.
Cold-check:	Prøvningsmetode for bestemmelse af lakkers fleksibilitet. Ved en accelereret prøvning udsættes emnet for temperatursvingninger, normalt fra + 20° til - 20° C. Normalt godkendelseskriterie for lakker er 30 cykler uden krakelering (sd).
Colorimeter:	Instrument til bestemmelse af nuancer (farver).
Color-Standard:	Et sæt standardiserede farveprøver til sammenligning og klassificering af nuancer (farver) fx NCS, RAL.
Co-polymer:	En polymer (plastmateriale), der er sammensat af 2 eller flere forskellige typer af molekyle-enheder (monomere).
CPA:	Central Product Classification of Activities. EU's centrale produktnomenklatur fra og med 1993. De fire første cifre i CPA svarer til de tilsvarende i NACE, d.v.s. at der er sammenhæng mellem brancher og produkter.
D.	
DB93:	Dansk Branchekode 1993. Den nomenklatur, hvorefter alle danske brancher er struktureret fra og med 1993, hvilket er obligatorisk for alle EU-lande.
DBP:	Dibutylphthalat, en klar væske, som anvendes hyppigt som blødgører i lakker.
DEHP:	Diethylhexylphthalat, blødgører, som anvendes til plast og lak.

Dehydrere:	At fjerne vand eller fugt.
Delaminering:	Fejl i adhæsion (sd) mellem to forskellige lag, fx to finerer eller finer/lak.
Denatureret sprit:	Ethyl-alkohol tilsat denatureringsmiddel, som gør alkoholen udrikkelig. De fleste denatureringsmidler er giftige.
Densitet:	Vægtfylde, massefylde (vægt pr. rumfangsenhed)
Desmodur-Desmophen:	Se Polyurethan.
Det økologiske råderum:	Angiver rammerne for, hvor meget det enkelte menneske eller må forbruge eller forurene, uden at Jordens bæreevne bringes i fare. Natur- og miljøpolitisk redegørelse 1995.
DIN 4 bæger:	Udløbsbæger til viskositetsbestemmelse.
Dispersion:	Fin, ensartet fordeling af fast eller flydende stof i en væske
DOP:	Diocetylphthalat, blødgører til plast og lak.
Drivhuseffekt:	Opvarmning af Jordens atmosfære, der skyldes, at dens indhold af gasser som CO ₂ , metan og lattergas absorberer varmestråling fra jordoverfladen mod verdensrummet. Kan medføre ændringer af Jordens klima.
Drivhusgasser:	drivhusgasser indgår i atmosfæren og sørger for, at den infrarøde stråling fra Jorden (varme) ikke forsvinder ud i verdensrummet, men kastes tilbage mod Jorden. Naturligt forekommende luftarter eksempelvis som kuldioxid (CO ₂), lattergas (N ₂ O), Methan (CH ₄).
Dual-cure (double cure):	Hærdning af materiale efter 2 forskellige principper. Anvendes fx i styrenfrie polyesterlakker.
Død mat:	Fuldstændig glansløs (se også glansmat og silkemat)
E.	
Effektfaktor:	Udtrykker det potentielle bidrag fra et stof til en miljøeffekttype. Effektfaktoren opgives som en ækvivalent mængde af en referenceforbindelse, f.eks. for bidrag til drivhuseffekten som g CO ₂ /g stof.
Effektkategori:	Gruppe af effekttyper. UMIP-metoden opererer med tre effektkategorier: ressourceforbrug, miljøeffekter og arbejdsmiljøeffekter.
Effektækvivalent:	Potentielt bidrag til en miljøeffekt udtrykt som en ækvivalent mængde af referenceforbindelsen for miljøeffekten.
Efterforbrænding:	Metode til bortskaffelse af organiske opløsningsmidler, hvor opløsningsmidlerne opfanges, koncentrerer for derefter at blive forbrændt. Denne metode til bortskaffelse af organiske opløsningsmidler udnytter disses brændværdi.
Elasticitet (fleksibilitet):	Evnen til at strækkes og vende tilbage til oprindelig størrelse.
Elektron strålehærdning:	Hærdning ved hjælp af elektronstråler. Disse er så kraftige, at det ikke er nødvendigt, at lakken tilsættes fotoinitatorer.
Elektrostatisk sprøjtning:	Sprøjtprincip, hvor den forstøvede lak påføres en elektrisk spænding, så den tiltrækkes af det emne, der skal sprøjtes. Emnet er jordet (har jordforbindelse, dvs. elektrisk ladning 0). Medfører en nedsættelse af spildet, idet oversprøjtet nedsættes. Ved anvendelse på træ kræves en vis fugtighed på træoverfladen. Såfremt træet er for tørt, kan overfladen fugtes op fx ved, at conveyoren kører gennem en vandtåge.

Emission:	Udledning af stof til luft, vand eller jord.
Emulsion:	Flydende stoffer fint fordelt som meget små dråber i en væske.
Energiprofil:	Grafisk afbildning af procesenergi eller energiindhold
Ester:	(Acetat) En forbindelse, som dannes ved reaktion mellem syre og alkohol. Mange estre anvendes som opløsningsmidler fx ethylacetat, butylacetat, isobutylacetat og andre estre dannet ud fra eddikesyre.
Ethyl-acetat:	Opløsningsmiddel. Se under acetat og ester.
Ethyl-alkohol (Ethanol):	"Ren" alkohol.
F.	
Farligt affald:	Affald, der på grund af sit indhold af miljøfarlige stoffer skal bringes til særlige behandlingsanlæg for farligt affald, som f.eks. Kommunekemi A/S i Danmark.
Fiber:	Trådlignende dele af fx træ. Træfibre består hovedsagelig af lignin og cellulose.
Fiberplader:	Hårde fiberplader med en densitet på over 900 kg/m ³ fremstillet enten ved en våd presseproces uden lim eller næsten ingen lim, eller ved en tør presseproces ved anvendelse af lim.
Fiberrejsning:	Opkvædning af træfibre, så de rejser sig fra overfladen. Forårsages mest af vand, men også af andre opløsningsmidler.
Filler:	Et materiale fx lak, der har til formål af "fylde" ujævnheder, porer eller lignende.
Filter:	Fx posefilter til tilbageholdelse af partikler (fx støv, sprøjtstøv).
Fiskeøjne:	Fejl, som ligner fiskeøjne i en færdiglakeret overflade. Kan bl.a. være forårsaget af silikone.
Flammespredende:	Betegnelse for et materiales evne til at "transportere" flammer. Der stilles ofte krav til flammespredning ved møbler til skibe, boreplatforme og i øvrigt også til kontraktmarkedet.
Flash point:	Den laveste temperatur, hvorved der kan ske antændelse i et materiale fx lak eller opløsningsmiddel.
Flatting agent:	Matteringsmiddel (i lak).
Flis:	Træ sønderdelt i partikler med en fiberlængde på 20 – 45 mm, primært beregnet på anvendelse i pladeproduktion og cellulosemasseproduktion.
Formaldehyd:	Luftart med en stikkende lugt. Indgår i og afgives fra nogle hærdende lime og lakker fx syrehærdende lak, fenollim, urea-lim og resorcinollim.
Forsuring:	Faldende pH i jord eller søer som følge af udledning af stoffer, der virker som syrer i miljøet. Forårsager skader på planter og vandorganismer. Også kendt som "syreregn"
Forsyningshorisont:	Den tidsperiode, regnet i år, som de kendte reserver vil vare med den nuværende forbrugshastighed. Opgøres som den kendte mængde af reserven for en bestemt ressource divideret med det årlige forbrug i verden af den pågældende ressource.
Fortynder:	En væske, som anvendes til at reducere lakkens viskositet. Se også opløsningsmiddel.

Fotokemisk ozondannelse:	Smog. Dannelse af ozon og andre reaktive gasser i atmosfæren ud fra flygtige organiske forbindelser, VOC. Forårsager skader på planter, mennesker og materialer.
Fotosmog:	Brugt i figurer som synonym for Fotokemisk ozondannelse, se denne.
Fransk terpentint:	Også kaldet vegetabilsk terpentint - et organisk opløsningsmiddel udvundet af træ.
Fratrækninger:	
FSC:	Forest Stewardship Council er en certificeringsordning skabt i samarbejde mellem over 100 internationale organisationer, der tæller både skovejere, træforhandlere, miljøorganisationer og repræsentanter for indfødte folk. FSC garanterer at tømmerprodukterne kommer fra bæredygtige tømmerproduktion og at træet kan spores helt fra skoven, igennem alle produktionsprocesserne indtil det når slutbrugeren/træforarbejdende industri.
Fungicid:	Et middel, der forhindrer svampe- og skimmelangreb.
Funktionel enhed:	En kvantitativ og kvalitativ beskrivelse af produktets ydelse. Se vurderingens objekt.
Følsomhedsvurdering:	Bruges til at undersøge, hvor følsomt et resultat er for variationer i forskellige parametre.

G.

Glans:	Evne til at reflektere lys. Glans 100 tilbagekaster 10% af lyset (spejlblank) Glans 50 tilbagekaster 5% af lyset (silkeamat) Glans 0 tilbagekaster intet lys (dødmat)
Glossmeter (glansmåler):	Instrument til bestemmelse af glans på en overflade.
Glykoler:	Gruppe af organiske opløsningsmidler, som i møbellakker kun anvendes i små mængder, fx ethylenglykol-monoethylenether, ethylenglykol-monobutylether.
Godskrivning:	Når et materiale genvindes efter brug, fratrækkes i opgørelsen en del af påvirkningerne fra udvinding af de bagvedliggende ressourcer og produktion af materialet. Det samme gælder ved forbrænding af materialet, hvis den udviklede varme udnyttes.

H.

High solids:	Betegnelse for lakker med højt tørstofindhold
Hjælpstof:	Et stof eller et materiale, der ikke indgår i produktet, men som indgår i en eller flere processer i produktets livsforløb.
Hot-air:	Sprøjteprincip, hvor forstøvningsluften opvarmes. Dette medfører, at der kan anvendes lakker med et højere tørstofindhold, idet opvarmningen også medfører en nedsættelse af viskositeten.
Hot-airless:	Sprøjteprincip (air-less), hvor lakken opvarmes i sprøjtepipetten. Medfører, at der kan anvendes lakker med et højere tørstofindhold.
Human toksicitet:	Toksicitet overfor mennesker i miljøet ved indånding, hudkontakt eller indtagelse f.eks. med føde eller væske.
Hvidtoning:	Tilsætning af små mængder hvidt pigment til en klar lak for at opnå et lyst udseende (White-wash).
Hygrometer:	Instrument til bestemmelse af luftens relative fugtighed.

Hygroskopisk: Betegnelse for materialer, der kan optage/afgive fugtighed fra/til luften, fx træ.

Højfrekvens: se "mikrobølge".

I.

Imin: Et stof, der dannes ud fra keton og amin.

Indikator: Et materiale, der skifter farve eller anden egenskab, når det udsættes for påvirkning. Eks. indikatorpapir for bestemmelse af pH-værdi.

Infrarød: Betegnelse for en stråling, der afgives fra en varm genstand. Anvendes ved hærkning/tørring af lakker. Bølgelængder fra 1 my meter til 1 mm.

Inhibitor: Et kemikalie, som standser en kemisk reaktion, fx hærkning af en enkomponent syrehærdende lak (lagerholdbarhed).

Ion: En elektrisk ladet partikel.

Isoalifat:

Isocyanat: Kemisk forbindelse, som ved reaktion med alkoholer danner polyurethan. Se polyurethan.

J.

Jernfosfatering:

K.

Kassation: Emner eller dele af emner fra produktionen, der ikke opfylder kvalitetskrav. Desuden i denne rapport emner fra tilskæring af massivt træ.

Kassationsgrad: Opgives for en proces eller for den samlede produktionsfase som den andel af produktionen, der må kasseres.

Katalysator: Et stof, som accelerer en kemisk proces uden, at stoffet forbruges ikke ved processen, fx paratoluensulfonsyre i syrehærdende lak.

Kaustisk soda: Se Natriumhydroxid

Keton: Organiske stoffer, der indeholder carbonylgrupper. Normalt gennemsigtige væsker, fx acetone og methyl-ethyl-keton (MEK) og methyl-isobutyl-keton (MIBK).

Klorerede opløsningsmidler: For eksempel tetraklorkulstof og triklor. Disse anvendes ikke i møbellakker.

Knopslibning: Let bortslibning af ujævn- og urenheder fra især første gang lak.

Kogepunkt: Den temperatur, hvor en væskes damptryk er lig det ydre tryk. Ved 1 atm er vands kogepunkt 100° C. Ethanol er ca. 78° C

Kohæsion: Sammenhængskraft for et materiale, fx lim eller lak. Ikke at forveksle med adhæsion (sd), som er materialets hæftning på et andet materiale.

Kompleksdanner: Her stof, der tilsættes vaskevand for at hindre, at indholdet af metalioner skal danne udfældninger.

Komponentniveau: Det niveau i skabelsen af produktet, hvor dets komponenter fastlægges i detaljer.

Konceptniveau:	Det niveau i skabelsen af produktet, hvor de overordnede koncepter lægges fast.
Krakelering:	Revnedannelse i et eller flere lag i en lak/malingsopbygning, fx som følge af, at dette eller disse lag er magre (sprøde) i forhold til et eller flere underliggende, blødere lag. På træ løber revner i lakken, som er forårsaget af krakelering normalt vilkårligt i forhold til træets fiberretning. Må ikke forveksles med brag (sd), som altid følger træets fiberretning.
Kratere:	Overfladedefekt i form af krateragtige huller.
Kronisk:	Bruges her om økotoksicitet eller toksicitet for mennesker, der indtræffer efter længere tids vedvarende eller gentagen udsættelse for en giftpåvirkning.
Krydsfiner:	Plader fremstillet ved sammenlimning af flere lag finer.
Kutterspån:	Små partikler frembragt ved høvling, fræsning og lign. af træ.
L.	
Lagtykkelse:	Overfladebehandlings tykkelse, måles i m m (mikrometer eller my)
Lamineret træ:	Træ, der er limet sammen i lag af finer, stave mm.
Levetid:	Bruges for produkter om varigheden af deres brugsfase, typisk den gennemsnitlige varighed.
Ligevægtsfugtighed:	Træ og andre hygroskopiske materialer indstiller sit fugtindhold efter den relative luftfugtighed i omgivelserne. Dette fugtindhold kaldes ligevægtsfugtigheden. Som en tommelfingerregel kan for træ angives, at 50% af relativ luftfugtighed (RH) modsvarer en ligevægtsfugtighed på ca. 10%. (Den relative luftfugtighed divideret med 5).
Lignin:	Det naturlige bindemiddel, som holder fx træfibre sammen. Virker også som bindemiddel (lim) i hårde træfiberplader (formaldehydfri) i modsætning til MDF (Medium Density Fibreboard), som limes med Urea- eller urea – melamin lim.
Limtræ:	Lameller, stave eller planker af træ limet sammen til større emner som limtræsdrager, -buer og møbelplader.
Linoleum:	Belægningsmateriale for fx bordplader og gulve. Fremstillet på basis af linolie (sd) tilsat fyrreharpiks og træmel eller kork. Et fremragende materiale, som dog kræver påpasselighed og vedligeholdelse.
Linolie:	Olie fremstillet af hørfrø. Tidligere anvendt til fernis, malinger og til træolie. Anvendes som basis for Linoleum (sd). Som overfladebehandlingsmiddel har linolie fået sin renaissance ved produktion af de såkaldte "bio" møbler.
Livsforløb:	Samlebetegnelse for de processer, der er en forudsætning for eller en konsekvens af produktets eksistens, fra udvindingen af råstoffer over produktionen af materialer og fremstillingen og brugen af produktet til dets bortskaffelse.
Lufttørring:	Tørring af fx lakker ved almindelig indendørs temperatur.
Lysægted:	Evne til at beholde sin farve ved bestråling med lys, i praksis sollys. Ved accelererede lysægtedsprøvnings anvendes xenon- eller UV lamper. Resultaterne er ofte svært sammenlignelige med praksis.
Lødighed:	For en malm: angiver andelen af rent metal i malmen. For et materiale: angiver materialets relative brugsværdi i forhold til nyt materiale.

M.

Mal:	<p>Kodenummer, som bruges ved arbejdsmiljø-mærkning af malinger, lakker, lime osv. MAL står for Måleteknisk Arbejdshygiejnisk Luftbehov. Kodenummeret består af to talkoder: Et tal før bindestregen og et tal efter bindestregen. Tallet før bindestregen angiver fordampningen af sundhedsskadelige stoffer (set i relation til behovet for luft/ventilation). Tallet efter bindestregen angiver totalindholdet af sundhedsskadelige stoffer (set i relation til brug af personlige værnemidler). For begge tal gælder, at jo større tal, jo mere luftbehov/sundhedsskadelig. Kodenummeret indikerer et produkts indhold af sundhedsskadelige stoffer, men kan IKKE anvendes ved en egentlig miljøvurdering.</p>
Massivt træ:	Træ savet i tømmer, brædder mm.
Mat:	Det modsatte af blank. Glansløs.
MDF (medium density fiberboards):	Plader fremstillet ved sammenlimning af træfibre ved en tør presseproces med en densitet på mellem 400 – 900 kg/m ³ .
MDI lim:	Diphenylmetan-diisocyanat lim (isocyanat lim)
MEKA-princip:	Systematisering af miljøvurderingens resultater efter deres årsager i produktets livsforløb. M, E, K og A står for Materialer, Energi, Kemikalier og Andet.
Melamin:	Amin, som bl.a. anvendes til fremstilling af melanmin-formaldehydarpiks. Anvendes i bl.a. de syrehærdende lakker.
Mellemslibning:	Slibning af en overflade mellem to lakeringer. Mellemslibningen har til formål dels at fjerne knopper (se: knopslibning) og urenheder samt at sikre en god overfladevedhæftning mellem de to lag lak.
Methanol:	Methyl alkohol, (træsprit).
Mikrobølge:	Elektromagnetisk stråling med en bølgelængde fra ca. 0,05 - 5 nm (højfrekvent)
Miljødiagnose:	At stille en miljødiagnose betyder her at udpege de miljømæssige fokuspunkter i produktet, dvs. at udpege hvilke ressourceforbrug og effektpotentialer, der anses at være problematiske og lokaliseres, hvor i produktet der kan findes forbedringer.
Miljøeffekt:	Observerbar effekt af en påvirkning af miljøet.
Miljøeffektpotentiale:	Potentiale for bidrag til miljøeffekt eller arbejdsmiljøeffekt.
Miljømæssigt fokuspunkt:	Se fokuspunkt.
Miljømålsætning:	En specifikation af, hvilke fokuspunkter der skal indgå i produktudviklingsprojektet eller i den langsigtede udvikling. Miljømålsætningen kan have form af en specifikation af optimeringsparametre for produktet eller en specifikation af krav, som det nye produkt skal overholde.
Mineralsk terpentin:	Organisk opløsningsmiddel, som udvindes af jordolie. Mineralsk terpentin indeholder ofte 15-20% aromatiske stoffer.
Mono-cure:	Hærdning ved én proces.
Monomer:	Betegnelse for et lille molekyle, som kan polymeriseres (sd). dvs. en polymer er opbygget af monomere.
MUF lim:	Melamin-urea-formaldehyd lim
MUPF lim:	Melamin-urea-phenol-formaldehyd lim
Mutagen:	Betegnelse for stoffer, der kan forårsage genetiske ændringer (celleforandringer).

Mymeter:	(Skrives m m) betyder en milliontedel af en meter, dvs. en tusindedel millimeter.
Møbelindustri:	Industri, der fremstiller møbler inklusive køkkener og andet inventar af træ.
N.	
NACE:	Nomenclature generale des Activités économiques dans les Communautés Européennes. EU's standarderhvervsgruppering, udarbejdet første gang i 1970. Indtil 1993 var der ingen sammenhæng mellem denne og de nationale og de nationale nomenkalturer. NACE Rev. 1 blev i 1990 gjort obligatorisk fra 1993 i hele EU, dog tillades nationale underopdelinger efter behov. DB93 er således underopdelt efter danske behov, men alle data kan aggregeres til NACE Rev. 1.
Natriumhydroxid:	Meget stærkt alkalisk stof, som bl.a. indgår i fremstillingen af sæbespånere. Natriumhydroxidopløsning indgår desuden som en del af visse typer af kemiske bejdser fx til fyrretræ.
Negativt billede:	Opstår fx på fyrretræ, når en bejdse opsuges kraftigt i vårveddet, som derved fremtræder mørkere end høstveddet.
Neutral:	Hverken sur eller basisk. pH = 7
Nitro-cellulose:	Fremstilles ved at nitrere (behandle med svovl- og salpetersyre) cellulose, fx bomuld, træmasse.
Normalisering:	Vurdering af ressourceforbrug og potentialer for bidrag til miljøeffekter og arbejdsmiljøeffekter i forhold til baggrundsbelastningen med en baggrundsbelastning.
Næringssaltbelastning:	Belastning af miljøet med næringssaltene kvælstof, N og fosfor, P. Kan forårsage tab af næringsfattige økosystemer i vandet og på landjorden og på iltsvind i søer og indre farvande gennem algeopblomstringer.
O.	
Olieslibning:	Slibning af en overflade i olie. Overfladen kan både være ulakeret eller lakeret, og olien kan være både hærdende og ikke hærdende.
Oligomer:	Betegnelse for polymere, der er sammensat af få monomere.
Opgørelse:	Indsamling af data for de enkelte processer, herunder deres udvekslinger med omgivelserne.
Opløsningsmiddel:	Et opløsningsmiddel kan bringe faste bindemidler (stoffer) på flydende form.
Overfladeholdbarhed:	En overflades evne til at modstå forskellige påvirkninger. Se under prøvning.
Overhead:	Udvekslinger, der hidrører fra fællesfaciliteter, f.eks. opvarmning, belysning og fællesventilation af bygninger eller kontorlokaler og administration i øvrigt. Skal fordeles på alle produkter, der fremstilles på den pågældende lokalitet.
Oxidation:	En kemisk proces, som medfører, at et atom eller en atomgruppe afgiver en eller flere elektroner. Oxidation sker bl.a. ved blegning og ved oxidationstørring.
Ozon:	Luftart. Kemisk O ₃ (tre iltatomer). Dannes bl.a. med UV lys, når iltatomer belyses. "Ozon frie" UV-rør kan købes. Her er 187 mm bølglængde skåret af. Ozon er giftig og meget reaktiv.
Ozonlag:	Brugt i figurer som synonym for ozonlagsnedbrydning.
Ozonlagsnedbrydning:	CFC'er og andre langtlivede, chlor- og bromholdige forbindelser bidrager til nedbrydning af ozon i stratosfæren 15-40 km over jordoverfladen. Kan medføre

skader på økosystemer og menneskers helbred som følge af stærkere ultraviolet stråling ved jordoverfladen.

P.

PEFC:	Pan European Forest Certification er en fælles europæisk Skovcertificering. Et certificeringssystem som er særligt velegnet for mindre skovejendomme i Europa herunder de fleste danske skovbrug.
Penetrere:	Trænge ind i.
Permeabilitet:	Et stofs evne til at lade et andet stof passere, fx vanddamp igennem træ.
Peroxid:	Peroxider er forbindelser, som indeholder 2 sammenhængende iltatomer (O-O). anvendes bl.a. som oxidationsmiddel (Blegning: Brintoverilte = hydrogenperoxid).
Persistent toksicitet:	Ophobning af stoffer i organismer.
Personreserve:	Den kendte reserve af en ressource, der vurderedes at være økonomisk tilgængelig for menneskets udnyttelse. Opgjort pr. person i verden i 1990.
Personækvivalent:	Samfundets samlede ressourceforbrug eller samfundets samlede bidrag til en miljøeffekt eller en arbejdsmiljøeffekt opgjort pr. person. Bruges som enhed i normaliseringen. I Miljøstyrelsens LCV-system bruges 1990 som referenceår.
Petroleum:	Organisk opløsningsmiddel. Udvindes af jordolie.
PF lim:	Phenol-formaldehyd lim (fenollim)
pH værdi:	Koncentration af brint ioner i et materiale. Betegnelse for et materiales, normalt en væske, alkalitet eller aciditet. pH 7 er neutral. pH mindre end 7 er sur (syre) pH større end 7 er alkalisk (basisk).
Phenol:	En aromatisk forbindelse, som desuden indeholder en alkoholgruppe.
Photo initiator:	Et stof, som er i stand til at adsorbere lys og derved starte (initiere) en polymerisation eller hærkning.
Pigment:	Fine partikler, som kan anvendes til at farve eller give et materiale specielle egenskaber.
Pimpsten:	En lavaart, der i pulveriseret tilstand bruges som polerings- og slibemiddel.
Pin hole:	Betegnelse for fejl i en færdig, slebet eller upoleret overflade. Pin holes er ganske små, fine huller (pin = knappenål).
Pladerester:	Emner fra tilskæring af pladematerialer.
Plasticizer:	Se blødgørere.
Plywood:	Krydsfiner
Polarisation:	Ladningsforskydning
Polere:	Behandling af en overflade, så denne fremstår i højglans (blank) eller mat (matpolering). Der skelnes mellem polering med shellakpolitur (gammeldags polering) og polering, som foretages ved oppolering ved hjælp af slibemidler.
Polish:	Et hjælpestof, som anvendes ved visse typer af polering.

Polymer:	Se polymerisation.
Polymerisation:	En reaktion, hvor mange mindre molekyler (monomere) reagerer med hinanden og danner et nyt, stort molekyle (polymer).
Polyurethan:	Et stof, som dannes ved reaktion mellem en alkohol og en isocyanat. Anvendes bl.a. som bindemiddel i lakker og malinger.
Porøs:	Fuld af porer eller huller.
Porøsitet:	Det at være porøs.
Positivt billede:	Hvor en overfladebehandling bevirker, at vår- og høstveddets indbyrdes farveforskel bibeholdes.
ppm:	Parts per million (milliontedele). Anvendes især ved angivelse af mængden af et kemisk stof i luft eller vand, fx formaldehyd.
Primer:	Grundlak, grundmaling.
Primær energi:	Energiindholdet i den mængde energiresourcer, der udvindes fra jorden eller fra biomasse, samt energi udvundet fra vinden, direkte fra solindstråling, fra bølgebevægelser i havet, fra varme i jorden eller fra opdæmmet vand til vandkraft.
Primær træindustri:	Industri, der modtager rundt træ fra skovene som råmateriale, dvs. savværker, pladeindustri og emballageindustri.
Primære farver:	(Grundfarver) gul, rød og blå.
Primært materiale:	Nye materialer, der er fremstillet af nydrevne ressourcer, ikke af genvundne materialer.
Produktspecifik:	Bruges her om data, der gælder processer, hvor det aktuelle produkt indgår.
Prøvning:	Se under: vedhæftning cold check lysægthed overfladeholdbarhed ridsemotstandsdygtighed slagfasthed slidprøvning varmeprovning væskeprøvning
Pudsestøv:	Træstøv frembragt ved pudning af træ. I denne rapport ikke særskilt behandlet, men repræsenteret i de andre fraktioner af resttræ.
Pulvermaling:	Tør maling. Pulver, som når det smelter sammen, danner et bestandigt og sammenflydende lag.
PVAC lim:	Polyvinylacetat lim
Q.	
R.	
Radikal:	Meget reaktiv kemisk stof, som kun har meget kort levetid.
Radioaktivt affald:	Nukleart affald. Anbringes på særlige depoter for radioaktivt affald.
Reduktionsmålsætning:	Politisk målsætning for reduktioner i samfundets belastning af miljøet. Udtrykkes f.eks. i handlingsplaner eller internationale konventioner. I UMIP-metoden baseres

---

	vægtningsfaktorerne for miljøeffekter på reduktionsmålsætninger interpoleret eller ekstrapoleret til at gælde for perioden 1990-2000.
Referenceforbindelse:	For flere af miljøeffekterne vælges en referenceforbindelse, typisk som et stof, der udgør en væsentlig del af bidraget til effekttypen. Effektpotentialerne for udledningerne udtrykkes i en ækvivalent mængde af referenceforbindelsen.
Referenceprodukt:	Eksisterende produkt, der bruges i indsamlingen af data til at repræsentere en måde at levere den funktionelle enhed på. Livsforløbet for referenceproduktet skal herunder repræsentere de processer, der vil forekomme i livsforløbet for det nye produkt.
Referenceår:	Fælles år for opgørelse af normaliseringsreferencer for ressourceforbrug, miljøeffekter og arbejdsmiljøeffekter.
Refleksion:	Tilbagekastning. Ru overflader reflekter fx lys, varme mv. i mange forskellige retninger, og refleksionen betegnes som "diffus". Glatte og blanke overflader reflekterer skarpt og i en bestemt vinkel.
Reflektometer:	Apparat, som måler tilbagekastning af fx lys eller varme.
Relativ luftfugtighed:	Betegnelse for luftens indhold af vanddamp i forhold til, hvor meget den kan indeholde. Fx angiver 50% RF, at luften indeholder halvdelen af, hvad den kan. Mængden af vanddamp er stærkt afhængig af temperaturen - jo lavere temperatur jo mindre vanddamp kan luften indeholde.
Rent træ:	Træ og materialer, der kun indeholder træets naturlige bestanddele uden limrester.
Reserve:	Den mængde af en ikke-fornyelig ressource, som det for tiden er økonomisk rentabelt at udnytte.
Ressourceprofil:	Grafisk afbildning af ressourceforbrug.
Ridsemodstandsdygtighed:	Betegnelse for en overflades modstandsdygtighed over for ridser. Disse kan være forårsaget af både skarpe og afrundede genstande samt ved skrabning.
S.	
Savsmuld:	Små partikler af træ fremkommet ved savning af træ.
Scrubber:	Rensning af luft ved at lede denne gennem en væske.
Sekundær byggeindustri:	Industri, der bruger træ bearbejdet på primær træindustri som råmateriale til fremstilling af komponenter til byggeri, dvs. vinduer, spær, limtræ m.m.
Sekundær kvalitet:	Kvalitet ved produktet, der har væsentlig betydning for brugeren, men som ved definitionen af den funktionelle enhed ikke er kvantificeret.
Sekundære farver:	(Blandingsfarver) violet, grøn, orange.
Shellak:	Også kaldet politur, når den er opløst i sprit. Råmaterialet udvindes af et sekret, der "tappes" af stoklusen, som lever på bestemte indiske træer.
Sikkativ:	Tørrelse. Betegnelse for en række stoffer, som kan igangsætte oxidation (sd). De mest anvendte sikkativer er zirkonium-, kobolt-, calcium- og manganoktoat.
Silkemat:	En ikke præcis betegnelse for overflader med en glansgrad på ca. 50.
Skaller:	Træ skåret af en rund stamme med ét savsnit og en barkside.
Slagfasthed:	Betegnelse for en overflades modstandsdygtighed overfor slag. Prøvning af "s" gennemføres oftest med en kugleformet genstand.

Slagge og aske:	Restprodukter fra forbrændingsprocesser. Anbringes på særlige deponier for slagge og aske eller bruges som tilsætningsmateriale ved andre produkter.
Slibetør:	Betegnelse for den tid, der går, før en overflade kan knop- eller mellemslibes. Fremgår af lakfabrikanternes datablade.
Slidprøvning:	Prøvning af en overflades eller et materiales modstandsdygtighed over for slid. De mest kendte metoder er "Taber Abraser" og "Faldende Sand".
Sprit:	Fællesbetegnelse for methyl- og ethylalkohol.
Spånplade:	Træ fremstillet af sammenlimede spåner af træ. I den statistiske behandling er OSB og Waferboard medtaget her, selv om de ikke er spånplader, og limindholdet er lavere.
Stabilisator:	Et middel, som gør lak mere stabilt i pakningen eller under påføring.
Stablingstør:	Betegnelse for den tid, der skal gå, før lakerede emner kan stables ovenpå hinanden. Overfladens temperatur kan også have afgørende indflydelse på tiden. Se leverandørens datablade.
Stedspecifik:	Bruges her om data, der gælder aktuelle lokaliteter i produktets livsforløb, men som ikke gælder processer, hvor det aktuelle produkt indgår.
Strukturniveau:	Det niveau i skabelsen af produktet, hvor dets struktur lægges fast.
Støvtør:	Betegnelse for den tid, der går, indtil støvpartikler ikke mere sætter sig fast i lakoverfladen.
Syntetisk:	Fremstillet kunstigt eller kemisk i modsætning til naturmaterialer, som findes direkte i naturen.
Syrehærdende lak:	Laktype, hvor hærdningen igangsættes af en syre, for det meste paratoluensulfonsyre.
T.	
Talkum:	Et mineral, som består af vandholdigt magniumsilikat, som udvindes af krystallinsk skifer) – anvendes som fyldstof i fx lakker.
Termohærdende:	Hærder ved opvarmning (se også termoplastisk, som er det modsatte)
Termoplastisk:	Betegnelse for materialer, som blødgøres ved opvarmning, og som bliver hårdere ved afkøling. I modsætning til termohærdende (sd).
Terpentin:	Organisk opløsningsmiddel, dvs. mineralsk og vegetabilsk (fransk) terpentin. Mineralsk terpentin er en blanding af alifater og aromater i forholdet ca. 20/80.
Tilbage til jord, jordtegn:	Ved opgørelsen søges alle udvekslinger ført tilbage til jord eller frem til endelig recipient. Det betyder, at for indgående materialer, energi og hjælpeoffer inkluderes alle processer tilbage til udvindingen af råstoffer, og for alle udledninger inkluderes alle processer frem til den endelige udledning til luft, vand eller jord.
Tixotrop(isk):	Betegnelse for malinger og lakker, der er geleagtige, men som bliver flydende, når de rystes eller smøres på med pensel.
To-komponent lak:	Lak, som består af 2 komponenter (stoffer), som ved sammenblanding forener disse sig med hinanden og danner (hærder til) en sammenhængende og stærk overflade. Fx isocyanatlak (polyurethanlak).
Toksicitet:	Giftighed

Toluen:	Også kaldet toluol. Organisk opløsningsmiddel (aromatisk).
Toxisk:	Giftig
Træ (blødt):	Betegner nåletræ og andet blødt træ. Modsætning til løvtræ, der typisk er hårdt.
Tyskere:	Blærer i finerede eller foliebelagte overflader, hvor overfladebelægningen ikke er blevet limet fast til underlaget, og derfor danner flade blærer.
Tømrervirksomhed:	Industri, hvor produktionen primært er den sidste tilpasning og montage i bygningen af træbaserede materialer og produkter, inkl. bygningsnedkerier.
Tørrende olie:	Olie, som i tynde lag forener sig med luftens ilt til en kemisk forbindelse (oxiderer), der således udgør en fast film. Klude, der har været anvendt til tørrende olier kan selvantænde, og skal derfor opbevares i tætsluttende beholdere (metal).

U.

Udvanding:	Befugtning af en overflade (normalt med vand) for at fremkalde fiberrejsning. Efter at overfladen igen er slebet, vil fiberrejsningen være minimal ved fx efterfølgende bejdning (såfremt der er anvendt skarpe pudsebånd).
Udveksling:	Fællesbetegnelse for vekselvirkningerne mellem en proces og omverden. Omfatter input til processen i form af ressourcer, materialer, energi og hjælpestoffer, output fra processen i form af udledninger til luft, vand, jord eller ikke form af affald samt påvirkninger af arbejdsmiljøet.
UF-lim:	Urea-formaldehyd lim
Ultraviolet (UV):	Korte lysbølger uden for det synlige spektrum. Bølgelængder: 100 - 400 nm (nanometer) Anvendes ved hærkning af UV-hærdende lakker. Strålerne har desuden en kemisk effekt (nedbrydende) på mange materialer, fx gummi (også skumgummi).
Umættet polyester:	En polymer, som fordi den er umættet, er i stand til at reagere med andre stoffer. Anvendes ofte i lakker, malinger.
Urea-formaldehyd:	Syntetisk stof på basis af urea og formaldehyd. Anvendes fx i lim og syrehærdende lak og i urealime (karbamidlime). Medfører normalt afgivelse af formaldehyd fra den hærkede overflade/limfuge.

V W.

Vandbejdse:	Bejdse fremstillet med vandopløselige farvestoffer og med vand som opløsningsmiddel.
Varmeprovning:	Prøvning af en overflades modstandsdygtighed overfor varmepåvirkninger, både tør og fugtig.
Vinyl:	Stor gruppe af polymeriserede, syntetiske materialer, som er fremstillet på basis af acetylen og klorbrinte.
Viskometer:	Apparat, som måler viskositet.
Viskositet:	Tykflydenhed, sejhed. Den indre friktion i en væske.
VOC (Volatile Organic Compound):	Flygtige organiske forbindelser. Fællesbetegnelse for en lang række forbindelser (stoffer), som afgives fx fra lakerede overflader og lim.
VOC:	Flygtig organisk kulstofforbindelse, f.eks. opløsningsmiddel eller fordampet benzin.

Volumenaffald:	Husholdningsaffald, byggeaffald og lignende, dvs. inert affald, der anbringes på en (kontrolleret) kommunal losseplads. Kendetegnet ved, at det ikke indeholder miljøfarlige stoffer og kun udgår et problem i kraft af, at det optager plads.
Væskeprøvning:	Prøvning af en overflades modstandsdygtighed overfor væsker fx vand, alkohol, kaffe, rengøringsmidler, syre, baser osv.
Weather-o-meter:	Et apparat, som anvendes til accelereret prøvning af overfladebehandlings modstandsevne mod udendørs påvirkninger.

X.

X-ray:	Røntgenstråler.
Xylen:	Også kaldet xylol. Aromatisk organisk opløsningsmiddel.

Y.

Z.

Zaponlak:	Er i princippet en opløsning af nitrocellulose med tørstofindhold på ca. 10%. Den giver en meget tynd, farveløs film. Kan anvendes som isolationslak på lyse træsorter og på træsorter med generende indholdsstoffer.
-----------	---

Æ.

Ældning:	Påvirkning af en overflade eller et materiale på en måde, som med tiden vil ændre overfladens/materialets udseende og/eller egenskaber. Ved accelereret ældning efterlignes tidens, temperaturens, fugtighedens og lysets indvirkning på materialer og overflader.
----------	--

Ø.

Økotoxicitet:	Toksicitet overfor planter og dyr.
---------------	------------------------------------

Å.

Enheder

PE:	Personækvivalent. Forkortelse af det engelske "Person Equivalent".
mPE:	Millipersonækvivalent = Tusindedel af en personækvivalent. Optræder som mPE_{W90} , mPE_{WDK90} eller mPE_{DK90} , hvor indekset fortæller, at normaliseringsreferencen bag personækvivalenten er baseret på en opgørelse for verden (W) eller Danmark (DK) for året 1990.
AAS:	Anmeldte arbejdsskader, enhed for vægtede potentialer for arbejdsmiljøeffekter. Optræder som AAS_{DK90} , hvor indekset fortæller, at vægtningsfaktoren er baseret på erfaringer fra Danmark (DK) i årene omkring 1990.
C ₂ H ₄ -ækv.:	Ethylen-ækvivalenter, enhed for potentiale for fotokemisk ozondannelse, som i figurer også kaldes fotosmog.

CO ₂ -ækv.:	Kuldioxid-ækvivalenter, enhed for potentiale for drivhuseffekt. Eksempel: 1g Methan = 25 g CO ₂ -ækv.
m ³ luft:	Enhed for potentiale for human toksicitet ved indånding.
m ³ vand:	Enhed for potentiale for akut eller kronisk økotoksicitet i vand.
m ³ jord:	Enhed for potentiale for kronisk økotoksicitet i jord.
NO ₃ -ækv.:	Nitrat-ækvivalenter, enhed for potentiale for nærings saltbelastning.
PEM:	Målsat personækvivalent, enhed for vægtede miljøeffektpotentialer, der ved vægtningen udtrykkes i forhold til samfundets målsatte belastninger for år 2000. Optræder som mPEM _{W2000} eller mPEM _{DK2000} afhængigt af, om vægtningsfaktorerne er baseret på globale (W) eller danske (DK) udledninger i år 2000.
PR:	Personreserve, enhed for vægtede forbrug af ikke-fornyelige ressourcer, der ved vægtningen udtrykkes som andele af personreserven, som den blev opgjort i 1990. Optræder som mPR _{W90} , idet reserven af de ikke-fornyelige ressourcer er opgjort for verden (W) i 1990.
SO ₂ -ækv.:	Svovldioxid-ækvivalenter, enhed for potentiale for forsurening.
CFC11-ækv.:	Enhed for potentiale for ozonlagsnedbrydning.